

Ötlető: HONISMERETI CSÁKÓK

Ötletés ideje: 1980.

TART.: REFORMÁTUS TEMETKEZÉSI CSÁKÓK
NAGYBAJOMBAN

5 lap, 11 foto, 1 rajz

Főlapra mutató: NAGYBAJOM

Szakmutató: XIX. A

PAPÍRIPARI VÁLLALAT

KISKUNHALASI GYÁRA

LELTÁRKÖNÉS

ATUEVŐTVE AZ ~~1665~~ NA-45/83 -AI TÉTELE ALÓL.

*Református
temetkezési szokások
Nagybajomban*

*Készítették: a honismereti
szakkör tagjai*

Népi faragásról...

Ma még fellelhető a népi faragó művészeti alkotások gazdag anyaga mögött a paraszti társadalom sok évszázados művészeti hagyományai, amelyek nemzedékről nemzedékre öröklődtek, fejlődtek és természetesen újabb elemekkel is gazdagodtak. Mivel évszázadokon keresztül a technika lassu fejlődése miatt a paraszti életmódban lényeges változás nem következett be, népművészetben igen sok ősi forma és díszítőelem konzerválódott. A népi díszítő művészet is megőrzött sok régi elemet, hiszen évszázadokon keresztül a megmunkálendő anyag, illetve díszítés eszközei sem változtak jelentősen.

A paraszti közösségben a termelés sejtje a család. Az áru és a pénzforgalom fejletlensége miatt a paraszti háztartás önellátó volt. A szükséges tárgyaikat - így a kopjafákat is - többnyire maguk állították elő.

Valamikor réges-régen a harcban elesett vitézek sirjára fejtől odatűzték a fegyverét, a zászlóval éllátott kopját.

Ez az ősi népszokás sokáig megmaradt, de lassanként átalakult. A kopját felcserélték díszes faragású faoszkoppal. A nagybajomi református temetőben még láthatóak a szépen faragott fejfák, amelyeket nem a temetkezési ipar állított elő.

A sirjeleket maga a nép, vagy a nép között élő paraszti kismesterek készítették. Sajnos, ma már nem tesznek a sirokra faragott fejfát, a városi izléssel készült sirkövek kiszorították a népi ízlésnek ezt a szép megnyilvánulását. A fejfák díszített végén olyan faragás van, amelyek a fa természete, vághatósága, hasadási iránya megenged. A fejfák formájáról, nagyságáról meg lehet állapítani, hogy nőt, férfit vagy éppen gyermeket takar-e a sir.

A honismereti szakkörösök felkutatták azokat az idős és megbízható embereket, akiktől a református temetkezési szokásokról valós adatokat sikerült összegyűjteni. Ezt részben hangsúlyosan is rögzítettük és mellékeljük a szakdolgozathoz. Az elsőt kérdőíves módszerrel, a többit a nélkül dolgoztuk fel.

Adatközlő: Horváth Ferencné, Beck Julianna

Születési idő: 1893.május 22. /87 éves /

Lakás: Nagybajom, Fő u

Gyűjtés ideje: 1980.január 2.

- A különböző vallásu felekezetűek - reformátusok, katolikusok, zsidók - külön temetkeztek.
- Két helyen van református temető, az egyik a vársánc körül az ut mellett, a másik a Fischer kriptá körül, a közte lévő terület a katolikusok temetkezési helye volt. A két temetőt a sáncárok választja el. A régebbi református temető a hidegháztól nyugatra helyezkedik el. Ezt az új temetkezési hellyel egybe kerítették. Ezen a részen is kopjafák voltak, de az idők folyamán kirothadtak. Juliska néninek is a nagyanyja ide temetkezett, sőt a kolerásokat is itt ásták el az 1800-1850-es évek táján. Az adatközlő jól emlékszik, hogy amikor 1. osztályos volt /1899-ben/ akkor még a halottat a templomban bucsuztatták. Azután vitték ki a temetőbe "szentmihály lován". Itt csak imádkoztak.
- A későbbi időben már a háznál bucsuztattak. A halottat a tiszta szobában ravatalozták fel. Korábban elkészítették a hidegágyat: két szalmazsákot egymásra raktak, leterítették lepedővel, a láb felől a cifra lepedőt tették, majd lábtól selyem kendőt is terítettek.
- A halottat megmosdatták, felöltöztették, a fiatalabbakra cipőt is huztak, az idősebbekre csak "kapcát", -majd fel tették a hidegágyra. A feje alá vánkost helyeztek el, a kezét a mellére rakták és zsebkendővel betakarták.
- A különböző korúakat más-más színű ruhába öltöztették: ha kislány volt akkor fehérbe, ha kisfiú akkor valamilyen új ruhába, ha fiatalasszony volt akkor a menyasszonyi ruhájában, ha idős akkor feketében.
- A virrasztások rokonok, komák és szomszédok vettek részt. Összegyűltek a halottas háznál, megkinálták őket kelttész-tával és borral. A virrasztáskor csak zsoltárokat énekeltek, és a "halottasból" gyászénekeket. Általában 7 órától 10-11-ig virrasztottak. Másnap összehívták a tögrösöket. Az asszonyok ételeket készítettek: tyukokat vágtak, káposzta-levest főztek és rétes sütöttek.

A halottakat az udvaron ravatalozták fel, majd a tiszteletes ur elmondta a bucsuztatót; régen ,nagyon régen a tanító ur bucsuztatott. Ilyenkor a halott nevében végszót vett a fele-ségtől, a gyerektől, a komáktól, a koma asszonytól, a rokonság-tól. Ezután a szentmihály lován kivitték a temetőben

- A koporsót helyben készítették, nem a temetkezési vállalat-tól vásárolták. Többnyire kisiparosok csinálták, pl. Puchmannék.
- Régen nem készítettek koszorút, illetve csak a fiatalokra szoktak tenni a keresztanyák, az idősebbekre nem, sőt virá-got sem.
- A doktor minden esetben megvizsgálta a halottat, csak azután lehetett eltemetkezni. A temetkezésnek sem a napja, sem az idője nem volt meghatározott.
- A pappal és a tanító urral a diákok is ki szoktak vonulni, és ők is énekeltek.
- A vendégeket a torra a "poszovics" szokta meghívni; ő a csa-ád legközelebbi rokona volt.
- A temető vizenyős részére is temetkeztek. Előfordult, hogy a sirásás után feljött a talajviz és abba tették a kopor-sót. Különösen a temető nyugati része vizenyős.
- A nagycsaládos temetkezési szokások nyomai fellelhető. Az apa, anya és a gyermek egymás mellé temetkezett. Pl. Busa család temetkezése 1850-től végigkísérhető.
- A vegyes házasságok esetében általában a református részre temették mindkét házastársat. A régi katolikus temetőben szinte egyetlen református sincs eltemetve, bár korábban is voltak vegyes házasságok. Persze ehhez az is hozzájárult, hogy a katolikus papnak kellett az engedélye, hogy az ő részükre református temetkezessen. Nem vette jó néven a katolikus egyház, ha oda más felekezetű temetkezett. Pl. az evangélikusok is a református részen vannak eltemetve.
- A jobb módu parasztcsaládok temetkezési helye nem külö-nült el a többitől. A földbirtokosok azonban többnyire külön temetkeztek, kriptát készítették.
- * A sirhelyet nem kellett megvásárolni, ugyanis a temető az egyház tulajdonában volt.

- A község kivetettjei, az öngyilkosokat a temető szélére temették. Pap nem bucsuztatta őket, a temetésen csak a család vett részt. Kopjafát is készítettek neki.
- A gyerekeket nem temették külön. Ha a szülők nem éltek, akkor azok mellé, ha éltek, akkor a kisgyermek sirja mellett hagytak ki a szülőknek helyet.
- Egymás fölé nem temettek halottakat.
- Régen a sirgödört nem fogadott sirásó ásta, hanem a szomszédok és komák.

A sirok mélységéről annyit tudott Juliska néni elmondani, hogy a mainál mélyebb volt.

- A temetőt szelence bokorral ültették körül, gyümölcs fát nem ültettek. A sir szélére szomoru fűzfát szoktak ültetni, a katolikusoknál pedig ecetfát.
- A sirokra muskátlit, puspángot szoktak ültetni, de csak a fiatalokéra, az idősebbekére semmit.
- A református temetőben sem kereszt sem szobor nem látható. /Közben Juliska néni megmutatta a szemfödőjét, és a cifra lepedőjét./ Közben elmondta, hogy cifra lepedőt beleterítették a koporsóba, ráhelyezték a halottat, a feje alá tettek egy sziaccsal vagy széhával megtömött vánkost, majd a szemfödelet ráterítették a halottra; ha fiatal volt akkor egy selyem kendőt is tettek a fejére. Ezután szegelték le a koporsót.
- A halottas lepedőket már fiatal korban elkezdték szőni, "ha kellett, akkor készen legyen". Többnyire az anya már a kis gyermekének is elkészítette a szőttest.
- A halottat 24 óráig szokták a föld felett hagyni.
- A fejfát nem kopjafának nevezték, hanem fondornak. Mind a négy oldalát egyformára diszitették. Az asszonyoké diszesebb mint a férfiaké, ezt káplisnak nevezték. Általában egyforma magas volt a férfié és a nőé.
- A fejfákat korábban nem festették; amikor Pálfi István~~ék~~ Erdélyből ide került, ő szokott festett fejfát készíteni.
- A fejfára csak a nevet, a születési és a halál évét vésték rá.
- Nagybajomban az utolsó fejfakészítő Bek István volt. Korábban Binder István, Bálint István készítettek fejfákat. A kopjafákat akácfaból csinálták. Sirverset nem szoktak rá vésni. Sajnos ma már nálunk sem készítenek fejfát.

- A hazajáró lélekben volt aki hitt.Ételt is szoktak kirakni.
- A halál előjeléről is szoktak beszélni,megálmodták ha valaki meghal.Pl.ha valaki virággal vagy fehér ruhával álmódott.A kutya tutulása is előjelnek számított.
- A halottas háznál a tükröt fehér vászonnal leszokták teríteni.
- Volt aki a halála előtt meghagyta,hogy melyik "halottast" énekeljék a virrasztáskor. Legtöbbször a következőt énekeltek:

"A fájdalek éles nyilai leverék az én erőmet.
Lefolyának életem napjai,nem számlálom többé őket.
Elhunytak szemeim,minden tetemeim megmerevedének.
Testeimnek erei,nyelvem kerekai lekötöttek.
Ó életemnek,halálomnak szabados ura,Istenem.
Már én is sötét siromnak fenekére letétem.
Ebben megismerem, örökké dicsérem gondviselésed.
Igy látta ezt jónak,hasznomra valónak te szent felséged."
Már lelkem dicső széked körül a megboldogult lelkekkel
szent szined látásának örül és dicséretet énekel.
Bánat,keserűség vagy másféle inség többé nem vérzi.
A válság bérének Jézusom vérének hasznát érzi.
Hiszem,hogy egy napon poromat újra megeleveníti.
Lelkemmél testi sátoromat az Úr ismét egyesíti.
Nohát bocsássatok,ne szomorkodjatok kik szerettetek.
Majdan idő múlva ismét megújulva megölelhetek.
Vigyázzatok élő halandók,készítsétek magatokat.
Látjátok napjaink mulandók,töltsétek hát jól azokat.
Az egy megfeszített Jézustól vett hitet hiven valljátok.
Igy ha majd a halál elkészülve talál,lesztek boldogok.

- /A halottas könyvet 1893-ban nyomtatták ki./
- Külön halottas éneket szoktak énekelni a csecsemőknek, gyermekeknek,fiataloknak,középkorúaknak,öregeknek.
- A család tagjai egy évig gyászoltak,fekete ruhában jártak.
- A szoltárkönyvbe be szokták jegyezni a születés és a halál évét.

Külön megjegyzés:/Egyébként Juliska néni emlékszik Pálóczi Horváth Adám sirjára is./

A hangszalagon az első felvétel..

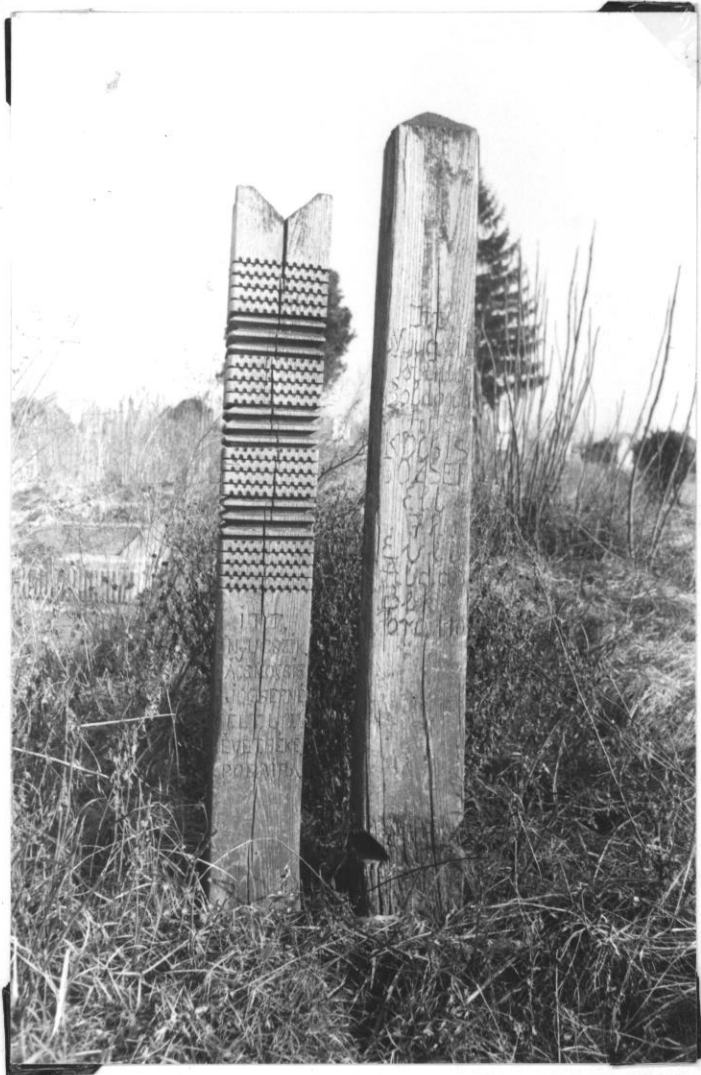
K É P E K

a nagybajomi református temetőből

MADEIRA

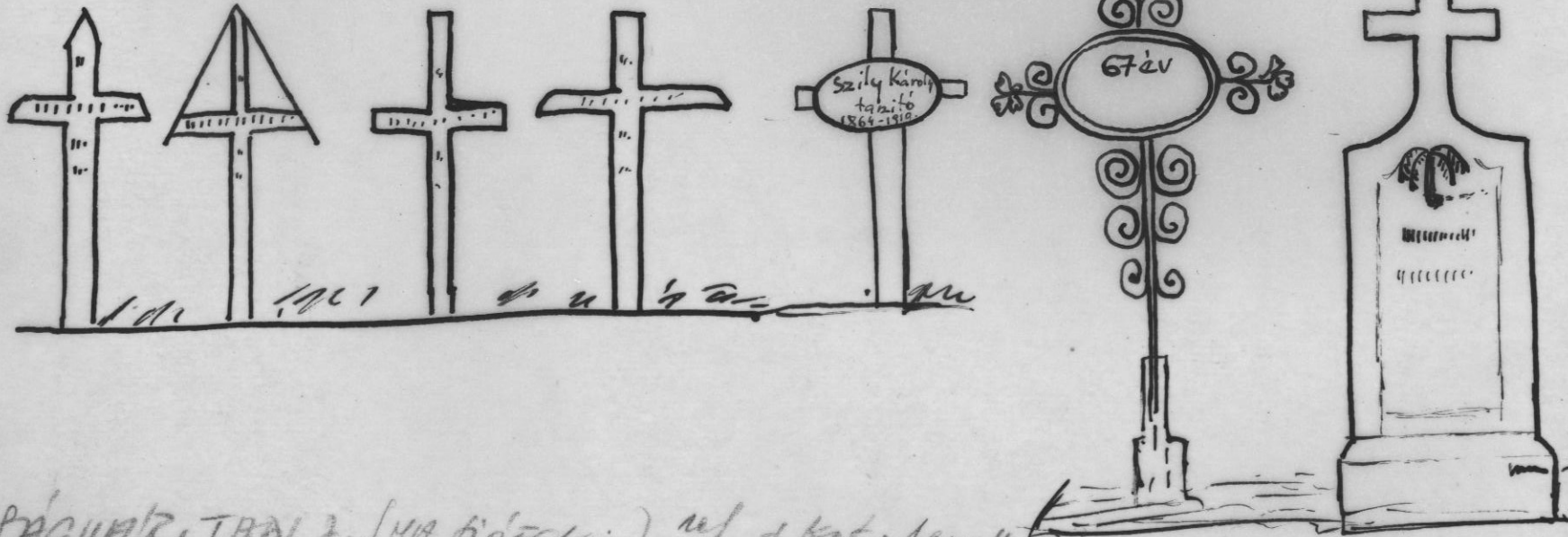
DIPLO-RÖMÄI MUSEUM
KALOSVÄS

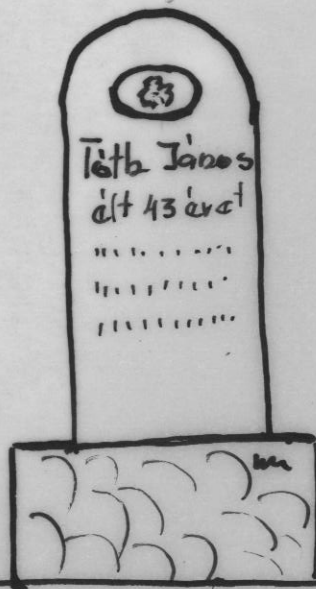

Sirkereszt - sírkö.

PÁGVAR, TÁBI J. (HA BÍRŐFELSI) REF. + KÖT. DEMELKÉTEL

39

MJ 19.

VI. 6.